

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ У ЛІСОВІЙ ГАЛУЗІ

Т.В. Вайданич, ст. викладач

Національний лісотехнічний університет України

У статті розглядається комплексний підхід до формування екологічної інфраструктури у лісовій галузі, вплив факторів макро- і мікросередовища на діяльність галузевих підприємств та організацій, а також стратегії розвитку екологічних послуг. Така система має складатись із взаємопов'язаних підприємств і організацій різної форми власності, які працюють задля спільної мети – екологізації процесу постачання, виробництва і споживання для досягнення конкурентних переваг і запобігання деструктивному впливу на довкілля.

Економічне зростання лісової, деревообробної, меблевої і целюлозно-паперової галузей супроводжується негативним впливом господарської і виробничої діяльності на довкілля. Ефективне управління лісокористуванням неможливо забезпечити без розвитку ринку екологічних послуг. Причому лісова галузь є безпосереднім постачальником таких послуг, так і їх споживачем.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ У ЛІСОВІЙ ГАЛУЗІ

Для забезпечення ефективної екологічно орієнтованої діяльності галузевих підприємств недостатньо зусиль окремих підприємств чи організацій, необхідний комплексний підхід (на основі кооперації декількох виробничих підприємств, наукових центрів та спеціалізованих екологічно орієнтованих організацій) до формування циклічних виробничих і сервісних комплексів, функціонування яких забезпечить максимальне урахування екологічних проблем.

Циклічна структура екологічних послуг у лісовій галузі має складатись із: науково-технічних і виробничих центрів із розроблення природоохоронних технологій, систем контролю і моніторингу; організацій або об'єднань, що займаються облаштуванням рекреаційних територій, розробленням екологічних туристичних маршрутів, вивезенням і переробленням відходів та вживаних виробів; наукових центрів, що складають екологічні карти, схеми, прогнозують зміну екологічної ситуації в результаті лісогосподарської та виробничої діяльності, займаються екологічним моніторингом та експертизою, інформаційних екологічних центрів; фінансових і страхових організацій; центрів професійної підготовки і перепідготовки; посередницьких фірм, що займаються маркетингом і рекламою, а також незалежних спеціалізованих лабораторій для проведення екологічної експертизи, оцінки життєвого циклу, екологічної сертифікації, екологічного аудиту та ін.

Основною мотивацією такого кооперування є оптимізація процесів лісоексплуатації, лісовідновлення та використання лісових ресурсів, мінімізація відходів, зниження навантаження на довкілля. Для цього необхідна взаємозацікавленість різних лісогосподарських, деревообробних, меблевих, лісохімічних або інших галузевих підприємств і організацій у підтримці цих циклічних взаємозв'язків і у їх розвитку.

В основі таких процесів, що називаються циклами вартості (value cycles), є технологічні і організаційні інновації, які обов'язково повинні бути враховані і реалізовані в процесах екологічного управління. Така

кооперація підприємств, установ і організацій можлива двома шляхами [1]:

– на основі принципу “еко-ефективності”, що полягає у оптимальному і ефективному використанні відновних ресурсів лісу, мінімізації відходів, використанні ресурсо- та енергозберіжних технологій, можливостях рециркулювання, тобто передбачає технологічні інновації, але не розв’язує екологічні проблеми в цілому;

– на основі методу системних екологічних удосконалень, що полягає у розвитку кооперативних зв’язків і організації оптимального ресурсо-виробничого циклу від сировини до виробництва кінцевої продукції і утилізації (повторного використання або рециркулювання).

Другий підхід є, на нашу думку, більш системним і раціональним, оскільки передбачає широкі можливості щодо організації екологічно орієнтованого бізнесу.

Всі підприємства і організації даної екосистеми перебувають під однаковим впливом макросередовища, основними елементами якого є економічні, демографічні, науково-технічні, політико-правові, екологічні, природні і соціальні чинники, хоча інтенсивність їх дії на окремі підприємства і організації є різною.

Мікросередовище екосистеми у лісовій галузі складається із сукупності підприємств, організацій і осіб, які об’єднані спільною метою екологізації життєвого циклу продукції і послуг (див. рис.1).

Рисунок 1 - Взаємозв'язок між екологічними послугами і виробництвом у лісовій галузі

За умови створення і функціонування таких комплексів можна провести оцінку життєвого циклу від лісовирощування до споживання, утилізації або переробки, чи повторного використання.

Крім того, що для відповідального ведення екобізнесу необхідний повний комплекс екологічних послуг, в усьому світі спостерігається своєрідний процес зрощування виробництва із сервісом. У сфері галузевого виробництва у світі спостерігається чітка тенденція великих підприємств до прийняття на себе функції послуг (наприклад ІКЕА), щоб одержати додаткову вигоду при освоєнні нових ринків. Все більше підприємств і на вітчизняному ринку використовує цю світову тенденцію, хоча в лісовій галузі у минулому відбулось суттєве відокремлення виробництва від послуг, що супроводжують це виробництво і збут продукції.

З екологізацією галузевих підприємств зростає потреба в комплексних рішеннях щодо техніко-екологічних проблем, навчанні персоналу, зниженні складності експлуатації ресурсоощадної та оощадної техніки та обладнання, наданні консультацій щодо екологічного менеджменту, у зв'язку з чим значення екологічних послуг також зростає.

Розвиток екологічно орієнтованого ведення бізнесу в лісовій галузі (наприклад, сертифікація лісів) приведе до появи нових клієнтів у деревообробній, меблевій чи інших галузях лісового комплексу. Тут також зароджується великий ринок екологічних послуг.

Щоб завоювати найважливіші позиції на глобальному ринку, галузевим підприємствам (асоціаціям) необхідно інвестувати значні кошти в еколого-орієнтовану технологічну інфраструктуру, радикально змінити організаційну орієнтацію, концепцію підбору та перепідготовки персоналу, фірмову (сервісну) культуру, цілком переглянути стратегічні напрями діяльності:

1 Необхідна відповідна екологічно орієнтована організаційна і технологічна перебудова роботи з постачальниками, наприклад, створення підрозділів із надання екологічних послуг у якості самостійних центрів, щільніша інтеграція активності у наданні екологічних послуг у світовому масштабі, притягнення висококваліфікованих працівників і застосування нових систем оцінки і експертизи екологічних послуг. Екологічно орієнтовані постачальник і клієнт зацікавлені у встановленні довготермінових партнерських взаємовідносин.

2 Із сфери виробництва виділяється практично незалежний еко-бізнес, що надає послуги в сфері консалтингу та інжинірингу або займається екологічним виробничим моделюванням. Надання таких послуг надає підприємствам можливість закріпитися на перспективних екологічних ринкових сегментах, які швидко розвиваються, але поки що відрізняються слабкою конкуренцією.

Завдяки наданню екологічних послуг можна буде уникнути конкуренції із аналогічною продукцією, виготовленою без урахування екологічних вимог і запропонованою за нижчими цінами, тому що розрахований на запити клієнта пакет екологічних послуг позбавляє дешеву продукцію конкурентів привабливості. Це особливо актуально щодо продукції глибокої переробки деревини на зовнішніх ринках, оскільки вся деревина, що заготовляється в Україні може бути перероблена вітчизняними підприємствами (на думку президента Всеукраїнського галузевого об'єднання роботодавців І. Щапіна, потужності лісообробних українських підприємств завантажені лише на 30% [2]), тому експортувати необхідно не сировину, а перероблену продукцію.

Екологічні послуги забезпечують неперервність попиту на екологічно орієнтовану галузеву продукцію. Важливе значення має взаємний вплив пропозиції екологічно орієнтованих товарів і екологічних послуг.

Виконана екологічна послуга може ініціювати попит на екологічно орієнтований товар і навпаки. У підприємства з'являється можливість за допомогою нових екологічних послуг стимулювати попит на нову еко-орієнтовану продукцію.

SUMMARY

The complex approach to the ecological infrastructure forming in the forestry is considered in the article. Influence of macro and micro environment factors on the branch enterprises' activity is studied as well as strategy for ecological service development. Ecological infrastructure has to consist of interrelated enterprises and organizations of different ownership, which aim to make ecological the processes of supply, production and consumption for achieving competitive advantages and preventing environment destruction..

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bruijen de Th., Hofman P.S. Pollution prevention and industrial transformation: evoking structural changes within companies // Journal of Cleaner Production. - 2000.- №3. - P.215-233.
2. Дрова України// Бизнес. – 2005. - №43.- С.123-136.

Надійшла до редакції 16 листопада 2005 р.

УДК 330.16:338.436.33

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

О.М. Максимович, П.М. Купчак

У статті висвітлені законодавчі та нормативні засади природокористування в аграрній сфері України, узагальнено сучасні теоретико-методологічні підходи до формування економічних важелів та стимулів природокористування в агропромисловому комплексі та розроблення пропозицій щодо удосконалення діючого економічного механізму управління природокористуванням.

Агропромисловий комплекс є, поряд з промисловістю, основним природокористувачем, господарська діяльність якого позначається на стані природно-ресурсного потенціалу країни. Тривала криза агропромислового виробництва, що позначилась на скороченні витрат на природоохоронні заходи, порушення технологій сільськогосподарського виробництва, недосконалість економічного механізму природокористування призвели до збільшення негативного впливу АПК на стан земельних і водних ресурсів, що, в свою чергу, через скорочення продуктивності ресурсів погіршило економічні результати діяльності сільськогосподарських підприємств. Так, зокрема, збитки в сільському господарстві обумовлюються зниженням цінності посівних площ на забруднених ділянках, причому це, по-перше, зниження врожайності сільськогосподарських культур, а по-друге - забруднення сільськогосподарської продукції. Урожайність зернових культур внаслідок забруднення зменшується на 20-25%, соняшнику - на 15-20%, овочів - на 15-30%. У забруднених районах зростає захворюваність великої рогатої худоби: лейкозом у 2, туберкульозом в 1,5, маститами в 1,9 разу вище, ніж в екологічно чистих районах [6, с.31]. Ефективний розвиток агропромислового комплексу передбачає